

Széchenyi István reformprogramja

Bevezető gondolatok

- Széchenyi Bécsben született, udvarhú arisztokrata család sarjaként. Édesapja Széchényi Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár alapítója, édesanyja: Festetich Julianna (a Georgikont alapító Festetich György nővére).
- Huszártiszti pályára lépett, részt vett a Napóleon elleni harcokban, de a katonatiszti pálya mégsem vonzotta. Európai körútjai során elsősorban Anglia nyerte el tetszését (alkotmányos monarchia, széles középosztály, jólét, újfajta életmód), s ezen alkalmakkal döbben rá Magyarország elmaradottságára. Utazásai során kezdetben Wesselényi Miklós volt a kísérője.
- Az Angliában látottak alapján született meg benne a tenni akarás vágya, a küldetéstudat, hogy vezető szerepet kell játszania Magyarország civilizálásában.

A tétel kifejtése

- A rendi kiváltságait őrző, általa műveletlennek és maradinak gondolt nemesség szerinte alkalmatlan erre a feladatra, ezért az arisztokratákra (mágnásokra) támaszkodik. Célja a személyes példamutatáson alapuló átnevelés, bízott benne, hogy az arisztokrácia tagjai követni fogják őt.
- Gyakorlati tevékenysége
  - Az 1825-27-es országgyűlésen szólalt fel Széchenyi, s ajánlotta fel egy évi jövedelmét a később Tudományos Akadémiának nevezett intézmény felállítására.
  - A lóverseny meghonosítása egyrészt az angliai tapasztalatokból kiindulva a szórakozás új formáját akarta meghonosítani, másrészt pedig a gazdasági hasznot látott a lótenyésztésben. (1827: A lovakról c. munkája)
  - A Nemzeti Kaszinó létrehozása (1827), amellyel az volt a célja, hogy az angol klubok mintájára megteremtse az igényes társasági élet intézményeit. Elsősorban az arisztokráciát várta el a kaszinóba is, ahol a viták és beszélgetések számára kellemes környezetet biztosítottak.
  - A gőzhajózás lehetőségeinek megteremtésével (hajógyár, kikötők, balatoni hajózás), s Vaskapu szabályozásával, a folyószabályozások terveinek elkészítésével a személyszállítás mellett elsősorban a kereskedelem fellendítését kívánta elérni.
  - Szintén az angliai minta alapján kezdeményezte a vasútépítést, vasúttársaságok alapítását, kidolgozta a leendő közlekedési hálózat tervét.
  - Tervei között szerepelt Pest és Buda egységének megteremtése is, és az ehhez elengedhetetlenül szükséges állandó híd megépítése. Jelentős szerepe volt az 1838-as árvíz után a városrendezés új terveinek elkészítésében, s elkészítette Pest árvízbiztosításának tervét is.
  - A gazdaság fellendítését szolgálta a selyemhernyó tenyésztés meghonosítása, a malomipar fellendítése (gőzhengermalmok), a bortermelés támogatása.
  - A kultúra támogatását szolgálta a Nemzeti Színház megalapításának támogatása is. Az ő elképzelései szerint az arisztokrácia támogatásával valósult meg a Színház, végül azonban közadakozásból épült fel.
- Elméleti tevékenysége
  - Hitel c. műve annak apropóján született (1830), hogy eladósodott, viszont birtokait modernizálni kívánta, és ezért hitelért folyamodott az egyik bécsi bankhoz. A bank azonban visszautasította a kérést az ősiség törvényére hivatkozva (1831), hiszen birtokai nem képezhetnek fedezetet a bank számára, ui. nem árverezhetők el nemesi birtokok.

- A mű címe kettős értelmű, mert nemcsak a számára szükséges banki hitelről van szó, hanem átvitt értelemben Magyarország elfogadottságáról, hiteléről. S ez utóbbi csak akkor javítható, ha elkezdődik az ország modernizálása.
- A modernizációhoz azonban a nemességnek feltétlenül hitelekre van szüksége (ui. a devalvációk és a gazdasági állapot miatt hiányzik a fejlesztéshez szükséges tőke), s ezért el kell törölni az ősiség törvényét.
- A hitel azonban önmagában nem elég, változtatni kell a hagyományos nemesi szemléleten is, ui. ez szemben áll a modern tőkés gazdasági és társadalmi elvárásokkal. E kell törölni a kilencedet, a jobbágy számára egyáltalán nem motiváló, és így a nemes számára sem hatékony robot helyett be kell vezetni a bérmunkát, fel kell számolni a rendi kiváltságokat.
- A mű nagy siker (három kiadása készül el rövid idő alatt), de támadásokat és kritikát is kapott. Dessewffy József: A Hitel c. mű taglalatja (Taglalat) című műve a konzervatív rendi ellenzék véleményét tartalmazza. Támadja Széchenyi azért, mert a rendi állapot reformja helyett, az angol minta alapján a régi rendet kívánta megszüntetni. (A jobbágykérdésben, a vámpolitika átalakításában egyetértettek.)
- Széchenyi a Világ című (1831) műben reagált, s próbálta a Hitelben leírt gondolatait közérthetőbben megmagyarázni (A mű címe a világhosszra utal.)
- A Stádium (1833) programszerűen, 12 pontban összegezve fejti ki elképzeléseit. Ez a reformkor első programja, a szükségszerű változtatás szakaszaira (stádiumaira) utal.
  - A birtokszerzési jog kiterjesztésével a birtokok polgári tulajdonná válnak,
  - a törvények előtti egyenlőség
  - A nemesi adómentességet azonban csak részlegesen törölné el azzal, hogy a háziadót a nemesnek is fizetnie kellene vagyona arányában, valamint kötelel lenne a belső vámok fizetésére.
  - Széchenyi kiáll amellett, hogy a magyar nyelv legyen az államnyelv.
  - Meg kell növelni a Budán székelő Helytartó Tanács jogkörét, ezzel is csökkenteni lehet a közvetlen függést Béctől.
- Az 1830-as évek valóban Széchenyi évtizede volt, sokan tisztelték, sokan irigyelték, de irigyei is elismerték eredményeit. Kossuth, is ezekért a gyakorlati reformokért, az ország gazdasága és kulturális fejlesztése érdekében végzett hatalmas munkájáért nevezte a legnagyobb magyarnak.
- Széchenyi 1841 nyarán a Kelet Népében fordult nyíltan Kossuth ellen. Széchenyi szerint célok tekintetében nincs különbség kettejük között, csak az eszközök különbözők, de szerinte Kossuth veszélyezteti a békés reformokat a radikális politikával, ez ui. vagy a kormányzat ellenállását vagy forradalmat generál.

A tétel összegző lezárása

- Széchenyi politikájának főbb jellemzője tehát, hogy az arisztokráciát tartotta a változások letéteményesének, s ezzel a jóval nagyobb létszámú és a reformkorban egyre jelentősebb politikai szerepet játszó köznemességet, valamint köz- és kismemesi származású értelmiséget maga ellen hangolta. Széchenyi nem látta be, hogy az arisztokraták inkább a konzervatívokhoz csatlakoztak.
- Az udvarra kíván támaszkodni a reformok végrehajtásakor, s ezért feltűnően kerülte a közjogi kérdéseket. Akkor is bízott az udvarban, amikor az megfélemlítéssel vagy zsarolással a reformok útját állta (pl. az 1832-36-os országgyűlés után).
- A reformokat lassan, fokozatosan kívánta bevezetni, s a liberálisokat forradalmároknak tartotta, amikor ők a változásokat, a kor kívánalmait felismerve gyorsítani akarták. Széchenyi úgy tartotta, hogy a köznemesség és a jobbágyok türelmetlensége veszélybe sodorhatja az országot.

További érdekes oldalak vagy ötletek

- "Jelszavaink valának: haza és haladás"
- Széchenyi István politikai programja
- Széchenyi és Kossuth vitája